

עד נעשה דיין בזיהוי חללים

הרב עוז קאפח, סרן – רב חטיבה 282

- א. הקדמה
- ב. עד נעשה דיין
- ג. צירוף העדים כדיינים
- ד. הצורך בזיהוי
- ה. סיכום

א. הקדמה

נהלי הרבנות הצבאית קובעים שבעת זיהוי חלל בשטח בהיכרות אישית, במידת האפשר יש לבצע את הזיהוי בפני שלושה, על מנת שהמעמד יחשב כבית דין שקבע את זהות החלל. במצב זה ישנם שני מזהים – עדים, המעידים בפני שלושה – בית הדין, על זהות החלל, והללו מקבלים את העדות וחותמים על טופס הזיהוי (246) כ'מעשה בית דין'³². מי שאמור באופן עקרוני לאייש את עמדת התא"ח³³ ולהוות את בית הדין הם הרב הצבאי וחייליו. כיון שמחלקת הרבנות היא חלק אורגאני מהכוח, עשוי לעיתים להיווצר מצב בו הרב וחייליו מכירים באופן אישי את החלל. יש מקום לדון בכמה היבטים של מצב זה:

1. האם השלושה יכולים לחתום בטופס ישירות, על סמך היכרותם, ללא קבלת עדות חיצונית?
2. במצב בו הרב או אחד מחייליו העיד כמזהה בפני האחרים – האם הוא יכול אחר כך לקבל איתם עדות אחרת?

ב. עד נעשה דיין

סוגיית בית דין היודע את המציאות מעצמו נידונה בכמה מקומות בש"ס³⁴. המשנה בראש השנה³⁵ מתארת מצב בו בית הדין רואה את הלבנה בחידושה, ואינו נזקק לעדות עליה: "ראוהו בית דין בלבד יעמדו שנים ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש מקודש".

32 כל הדיון כאן עוסק בסוגיית 'עד נעשה דיין' בלבד, ומתייחס לסיטואציה בה מתקיימים שאר הדינים הנצרכים לבית דין: גברים, כשרים לדון, ביום וכד'. כמובן שהזיהוי עצמו נעשה גם במצבים אחרים בהם אין את כל התנאים, ומאמר זה אינו עוסק בהם.

33 תחנת איסוף חללים.

34 ראש השנה כה, ב; כתובות כא, ב; גיטין ה, ב; בבא קמא צ, ב; בבא בתרא קיד, א.

35 פרק ג משנה א.

על הצורך להעמיד שנים להעיד במצב זה שואלת הגמרא³⁶:

“ואמאי? לא תהא שמיעה גדולה מראייה! - אמר רבי זירא: כגון שראוהו בלילה”.

הגמרא מניחה באופן ברור כי ראיית בית הדין את הלבנה טובה לפחות כמו שמיעת בית הדין את העדים המעידים שראו את הלבנה, ותשובתה כי אכן הצורך להעמיד שנים שיעידו הוא במצב בו בזמן שראו לא יכלו לקדש, כיון שמקדשים רק ביום. ובזמן שיבואו לקדש למחרת, אכן אינם יכולים לקדש כעת על סמך ראיית אתמול, ולכן נדרש מעמד של שני עדים שעל סמך עדותם כעת מקדשים את החודש. אבל באמת אם בית הדין רואים את הלבנה החדשה ביום - יכולים מיד לעמוד ולקדש. וכך נפסק להלכה ברמב"ם³⁷:

“ראוהו בית דין עצמן בסוף יום תשעה ועשרים, אם עדיין לא יצא כוכב בליל שלשים, בית דין אומרים מקודש מקודש שעדיין יום הוא”.

האם דין זה תקף בכל דיון בבית דין?

הגמ' ממשיכה ומבררת את עצם היכולת של דיון בלדון במעשה שהוא עד בו:

“למימרא דעד נעשה דיון? לימא מתניתין דלא כרבי עקיבא, דתניא: סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתן נעשו עדים ומקצתן נעשו דיינין - דברי רבי טרפון, רבי עקיבא אומר: כולן נעשים עדים, ואין עד נעשה דיון. - אפילו תימא רבי עקיבא, עד כאן לא קאמר רבי עקיבא התם - אלא בדיני נפשות, דרחמנא אמר ושפטו העדה, והצילו העדה. וכיון דחזויהו דקטל נפשא - לא מצו חזו ליה זכותא, אבל הכא - אפילו רבי עקיבא מודה”.

משמע שר' עקיבא ור' טרפון נחלקו האם דיינים שראו מעשה מסויים³⁸ יכולים לדון עליו - בשמיעת עדים. ולפי זה נראה שעל פי הראיה עצמה הם מסכימים שאינם יכולים לדון, והגמרא כאן שואלת על ר"ע כיצד בקידוש החודש יכולים הדיינים שראו לדון, ועונה שגם לר"ע זוהי חומרא מיוחדת בדיני נפשות בהם צריך להפך לזכות - ודיינים שראו את המעשה לא יוכלו להפך לזכות, אך בשאר מקומות דיון שראה מעשה, כלומר יודע אותו מעצמו, יכול לדון עליו. אך עדיין לא ברור מכאן האם יכול הדיין לדון גם בלא שמיעת עדות.

עקרון זה נמצא במחלוקת ראשונים:

את הנחת הגמרא 'לא תהא שמיעה גדולה מראייה' נימק רש"י³⁹:

“דהא גבי עדות החדש לא כתיב עדות, אלא כזה ראה וקדש”.

36 ראש השנה כה, ב.

37 הלכות קדוש החודש ב, ט.

38 בסוגיא זו הכוונה בביטוי 'עד' היא למי שראה ויכול להעיד, ולא למי שהעיד בפועל.

39 ד"ה ואמאי.

משמע מדבריו שדוקא בעדות החודש ניתן לפסוק מראה, אך בדינים אחרים נדרשת הגדת עדות גם אם הדיינים ראו את המעשה בעצמם. שיטה זו מובאת בר"ן⁴⁰ בשם י"א, והנמור"י⁴¹ כותב שזו שיטת רש"י⁴².

אמנם שיטת התוספות⁴³ והר"ן⁴⁴ לא כך. ברייתא זו מובאת גם בגמרא בבבא קמא, ושם הגמרא מעמידה את דברי ר"ט דוקא כשראו בית הדין בלילה ואינם יכולים לדון מיד על פי ראייתם, כיון שאין עושים דין בלילה, אך אם יראו ביום - אכן יכולים לר"ט לדון מיד על ראייתם, כיון ש'לא תהא שמיעה גדולה מראה'. גמרא זו עוסקת בדיני ממונות, אך כיון שהבריתא עצמה עוסקת בדיני נפשות, משמע כאן שלר"ט אין חילוק, ואף לר"ע החומרא היא דוקא בדיני נפשות אך בדיני ממונות יודה. מכח גמרא זו דחה הר"ן את שיטת רש"י, והכריע שבית דין שראה מעשה בזמן שראוי לדין יכול לדון עליו על פי ראייתו⁴⁵, וכן פסק הטור⁴⁶:

"כגון ששלשת הדיינים ראו המעשה - אפילו אם כיונו לראותו בתורת עדות - אם ראוהו בשעה שראוים לדון נעשים דיינים ודנין על המעשה ההוא".

אם כן, עולה מכאן ששלושה אנשי צוות רכנות המכירים חלל באופן אישי⁴⁷ יכולים לזהותו מיד ולחתום על הזיהוי בלא צורך בקבלת עדים אחרים, ומסמך הזיהוי לא יחשב כעדות כתובה אלא כמעשה בית דין.

בזאת עלתה בידנו תשובה לשאלה א', אך טרם ענינו האם במצב בו רק חלק מן הנוכחים מכירים את החלל, יכולים הם להעיד על זהותו ואחר כך לחתום, או לקבל עדות נוספת עם האחרים, ולחתום יחד על הזיהוי.

ג. צירוף העדים כדיינים

הבריתא שהבאנו לעיל עסקה במצב בו "מקצתם עדים ומקצתם דיינים", אך לא ענתה מה יהיה הדין אם צריך את העדים גם כדיינים. שאלה זו נידונה במסכת כתובות⁴⁸:

- 40 כתובות ח, ב מדפי הרי"ף ד"ה הלכך.
 41 בבא קמא לב, ב מדפי הרי"ף ד"ה ועד נעשה דיין.
 42 כך נראית גם שיטת הראב"ד המובא בבעה"מ כתובות ח, א מדפי הרי"ף, וכן נראה גם מלשונו של ר"ח בר"ה שם, וכן שיטת המאירי.
 43 כתובות כא, ב ד"ה הנח, וכן נראה שיטת הסמ"ג המובא בשלה"ג שם.
 44 כתובות ח, ב מדפי הרי"ף ד"ה הלכך.
 45 "ובזה לא הצריכה התורה לעדים כלל" - לשון ערוה"ש חו"מ ז, ז.
 46 חושן משפט סימן ז.
 47 ובתנאי שמתקיימים שאר גדריו בית דין כדלעיל הערה 1.
 48 כא, ב.

“אמר רב הונא אמר רב: שלשה שישבו לקיים את השטר, שנים מכירין חתימות ידי עדים ואחד אינו מכיר...עד שלא כתבו - מעידין בפניו וחותרם, משכתבו - אין מעידין בפניו וחותרם. ש”מ תלת: ש”מ עד נעשה דיין...”.

עולה מכאן, וכך מסיקה הגמרא בשלב זה, שיכולים שני הדיינים שמזהים את החתימות לזהותן בפני הדיין השלישי⁴⁹, ובזה להוות עדים, ואחר כך לחתום עימו על הזיהוי כדיינים. בהמשך הגמרא מקשה מדין קידוש החודש שהובא לעיל, בו ראינו שכאשר צריך להעיד, כגון שראו את הלכנה בלילה, הדיינים המעידים מושיבים אחרים במקומם, ואינם יכולים לשמש גם כעדים וגם כדיינים, ומכריעה הגמרא:

“הנח לעדות החודש דאורייתא וקיום שטרות דרבנן”.

כלומר, במקום בו נצטרך את העדות מדין תורה, לא יוכלו מי שעמדו על דוכן העדים לשוב ולהשתתף בדיון כדיינים⁵⁰, אך במקום בו העדות נצרכת מדברי חכמים - מותר. וכך נפסק להלכה ברמב”ם⁵¹:

“כל עד שהעיד... לא יימנה מן הדיינים ולא יעשה דיין, שאין עד נעשה דיין אפילו בדיני ממונות: במה דברים אמורים, בדבר שצריך עדים מן התורה וצריך דיינים לדון באותו הדבר מן התורה. אבל בשל דבריהם עד נעשה דיין”.

כדי להסיק מכאן לענייננו, נדרש לברר את משמעויות הזיהוי, והאם תהליך הזיהוי שאנו עושים נצרך מדין תורה, או מדרבנן.

ד. הצורך בזיהוי

הצורך בזיהוי החלל נדרש לכמה ענינים:

1. ידיעה.

2. אבלות.

49 וכיצד השלישי מקבל עדותן לבד? תירץ הריטב”א (ד”ה אמר רב הונא): “הרי הם עדים ודיינים כאחד, וכאילו מעידין לעצמן ומעידין לשלישי”.

50 שלושה טעמים נאמרו בראשונים לדין זה: רשב”ם (ב”ב קיד, א ד”ה ואין עד נעשה דיין): “ונראה בעיני דגזירת הכתוב היא דכתוב ‘ועמדו שני האנשים’ בעדים הכתוב מדבר ‘לפני ד’ היינו לפני הדיינים”.

י”מ בתוס’ (ב”ק צ, ב ד”ה כגון שראוה בלילה) וכתובות (ד”ה הנח): “משום דה”ל עדות שאין אתה יכול להזימה דכיון שהוא עצמו עד ודיין לא יקבל הזמה על עצמו”.

דעת ר”י (ב”ק שם): “דנפקא לן מביום הנחילו את בניו” ומפרש שדוקא כששומעים מהחולה ביום יכולים להעמיד הבנים בחלקם אבל בלילה לא כיון שלמחרת יצטרכו להעיד וממילא לא יוכלו לדון ומכאן למדנו לשאר מקומות שאין עד נעשה דיין.

51 עדות פרק ה, ח-ט, והובא דין זה ברמ”א חו”מ ז, ה.

3. היתר אשת איש.

4. יבום וחליצה⁵².

5. ירושה⁵³.

1. ידיעה

זיהוי החלל נדרש כמוכן בראש ובראשונה לצורך עצם הידיעה, הן מבחינה צבאית והן מבחינה אישית, משפחתית וחברתית. לידיעה מצערת זו השלכות רבות, אך באופן פשוט אין לה קריטריונים הלכתיים, וכל ענינה שתתבסס על זיהוי שנעשה ברצינות ובאחריות. הפרוצדורה הצבאית מבחינה⁵⁴ בין זיהוי שנעשה על סמך היכרות אישית, או אף אמצעים מדעיים, לבין זיהוי שנעשה באמצעים נסיבתיים, אך משתמשת בשניהם כל עוד הידיעה נראית סבירה.

2. אבלות

לגבי אבלות שנינו במועד קטן⁵⁵:

“תנו רבנן שמועה קרובה נוהגת שבעה ושלושים”.

וכן נפסק להלכה⁵⁶, ואנו רואים כאן⁵⁷ שחיוב דיני אבלות אינו תלוי בעדות אלא בידיעה בעלמא, ולכן לדיני אבלות אין נפקא מינה לצורת הידיעה⁵⁸, כל עוד יודעים שפלוני נפטר. אכן ביורה דעה⁵⁹ פסק מרן:

“מתאבלין על פי עד אחד ועד מפי עד ועכו”מ מסיח לפי תומו”.

ומקורו בדברי הרמב”ן שקבע כי “כל עדות שמישיאין האשה על פיו קרובין מתאבלין”, אך הדיון כאן הוא על איזה סוגי ידיעות אנו מקבלים, אבל לא לומר שצריך דוקא עדות להחיל אבלות, ולכן אין כאן נפקא מינא לנידוננו.

52 בשני אלה לא אעסוק כאן.

53 כנ”ל.

54 בנוסח ההודעה למשפחה.

55 כ, א.

56 שו”ע יו”ד תב, א.

57 התייחסתי רק לעצם המושג שיכולה לנהוג אבלות על פי ‘שמועה’, כלומר ידיעה.

58 כגון מה שדנו האחרונים (משיב דבר, שד”ח) במועד חלות האבלות כשנתקבל מברק או טלפון.

59 שצז, א.

אמנם בערוך השולחן⁶⁰ כתב:

”אם יש חשש בדדמי... כגון במלחמה וכיוצא בזה... לעניות דעתי נראה... אין צריך להתאבל עד שתבורר הדבר”⁶¹.

ולכן באמת יש חשיבות גדולה לזיהוי גם בהיבט חלות דיני אבלות, אך הדיון שלנו הוא על אופן קבלת העדות בגדרי בית דין, ובאבלות ודאי שלא נדרש בית דין אלא ידיעה מבוררת.

3. היתר אשת איש

אחד מהיתרי אשת איש לנישואין הוא מות בעלה. באופן פשוט אשה שבעלה נפטר בצורה גלויה וידועה לכל, ומוכרת כאלמנה, לא נדרשת לאישור מבית דין כדי להנשא. מה הדין במקום בו מות הבעל אינו מבורר לנו לחלוטין, ואנו נדרשים להיתר עגונה?

בדרך כלל היתר עגונה נידון בבית דין, כפי שמופיע בשו”ת הרשב”א⁶²:

”כל הנשאת על פי עד אחד אינה יכולה להנשא אלא ברשות בית דין”.

האם זהו חיוב או נוהג, והאם חיוב זה הינו מן התורה?

בשו”ע⁶³ פסק את דברי הרשב”א:

”הנשאת על פי עד אחד לא תנשא אלא ברשות בין דין”.

והוסיף הרמ”א:

”והבית דין צריכין להיות ג’ וכשרים ולא קרובים זה לזה ולא לעדים”.

בעל החלקת מחוקק⁶⁴ במקום חולק על דברי הרמ”א:

”וכבר הארכתי להביא ראיה דסגי בחכם אחד ככל הוראות דעלמא...”.

ומרחיב להוכיח כי אין דין זה שונה מדיני איסור והיתר, ובעצם אין צורך בבית דין להתיר עגונה⁶⁵, אך לענין קבלת העדות גם הוא כותב:

”רק לענין קבלת עדות שלא יאמרו מבודין היינו צריך ג לקבלת העדות”.

60 יורה דעה שצז, ב.

61 וכן פסק בגשר החיים חלק א, פרק יט, ט.

62 מיוחסות לרמב”ן סימן קיט.

63 אבן העזר יז, לט.

64 סעיף קטן עח.

65 ובהמשך מוסיף שיכולים להיות קרובי העד.

הבית שמואל⁶⁶ מביא ראיה לדברי הרמ"א:

"ובחלקת מחוקק מאריך בזה, וכלל דבריו דאין צריך כאן בית דין... אבל יש להביא ראיה לדין זה... ולכולי עלמא נשמע דהוא דין ממש".

דעה מכרעת היא דעת רע"א⁶⁷ והט"ז⁶⁸ שאכן ההיתר עצמו אינו מחייב בית דין, אך קבלת העדות צריכה להיות בבית דין.

מהו תוקף דין זה?

דעת החתם סופר⁶⁹:

הגמרא⁷⁰ מביאה שני טעמים להיתר הסמיכה על עד אחד בעגונה: משום שאשה נזהרת ובודקת היטב לפני שמכניסה עצמה לסיכון שבנישואים עם אחר בטרם יש ודאות שבעלה מת, שהרי תפסיד מאד אם יתברר שזה לא נכון, או משום שבדבר העשוי להתגלות ולהתברר עם הזמן עד אחד נאמן כיון שאיננו חוששים לשקר. הגמרא⁷¹ מציינת נפקא מינא בין הטעמים במצב בו היתה מריבה בין הבעל והאשה, שלטעם הראשון יש לחוש שכאן לא תבדוק, ולטעם השני ניתן לסמוך בפשטות על העד. הרמב"ם⁷² פוסק במריבה שיש לחוש לשקר ואינה יכולה להנשא לכתחילה, אך בסוף הפרק קובע כי:

"דבר שאפשר לעמוד על בריו שלא מפי העד... לא הקפידה תורה עליו".

מפרשיו⁷³ התקשו להכריע איזה מן הטעמים עיקר לדעתו. החת"ס מדייק בדברי הרמב"ם ומפרש שמן התורה כל דבר שהוא בגדר 'מילתא דעבידא לאגלויי' – דבר שעשוי להתגלות בהמשך הזמן – לא צריך עדות עליו, והטעם השני שנאמר בגמרא הוא מדרבנן (לאחר שבא לדון בצדדי היתר בעגונה, והקשה שמא עדיין היא באיסור אשת איש דאורייתא ואין מקום לצדדי קולא):

"אמנם נראה לברר הדבר בעזרת ה' יתברך דזה ליתא, ואקדים לשון הרמב"ם סוף הלכות גירושין: 'אל יקשה בעיניך שהתירו חכמים הערוה החמורה בעדות אשה וכו' שלא הקפידה תורה על העדת ב' עדים וכו' אלא בדבר שאין אתה יכול לעמוד על בריו אלא על פי העדים וכו' אבל דבר שאפשר לעמוד

66 ס"ק קכג.

67 מובא בפתחי תשובה ס"ק קנה.

68 ס"ק נו.

69 שו"ת חתם סופר חלק ג (אבן העזר א), סימן מח.

70 יבמות קטו, א.

71 שם קטז, ב.

72 הלכות גירושין יג, א.

73 שם בנו"כ בהרחבה.

על בריו שלא על פי העד הזה ואין העד יכול להשמט וכו' לא הקפידה תורה עליו וכו' לפיכך הקלו חכמים בדבר וכו' כדי שלא תשארנה בנות ישראל עגונות עיין שם, ויש לדייק - דפתח 'לא הקפידה תורה' ומסיים 'לפיכך הקלו חכמים' - משמע שהוא רק דרבנן. גם המגיד משנה הקשה דבראש הפרק משמע דרמב"ם חושש לאידך טעמא משום דייקא ומנסבא והכא סבירא ליה משום דלא משקר הוא במילתא דעבידא לאגלויי, גם בים של שלמה תמה על רמב"ם דפסק האיבעיא דעד אחד בקטטה ובמלחמה שלא תנשא ואם נשאת לא תצא, ואמאי? הא ספק אשת איש דאוריתא להחמיר? ולפי עניות דעתי סבירא ליה לרמב"ם בודאי אין שום סברא שחז"ל יעקרו איסור אשת איש דאוריתא בקום ועשה בעדות נשים וגוים משום סברא אשה דייקא ומינסבא ומשום תקנות עגונות, אלא ודאי בלי ספק כלל דמן התורה לא בעי עדות במילתא דעבידא לאיגלויי".

ומכאן הוא מבסס את המשך הדיון בהיתר אותה עגונה על ההנחה שהדיון הוא באיסור דרבנן. כלומר, לדעת החתם סופר בכל מקום בו המקרה הוא 'מילתא דעבידא לאיגלויי' - דבר שמתבעו יכול להתגלות ולהתברר עם הזמן, מן התורה אין שום צורך בעדות, ודי בידיעה מהימנה כדי להפקיע איסור אשת איש, וכל מה שאנו דנים בנאמנויות שונות - עד אחד, גוי וכדומה הוא מדרבנן.

דעת הגר"א⁷⁴:

על דברי הרמ"א שהובאו לעיל כתב הגר"א:

"והבית דין כו'. כמו בכל דבר הצריך בית דין, וכמו שכתוב בחושן משפט סימן ג סעיף ב 'פחות משלשה' כו'⁷⁵, ולדעת הרמב"ן אפילו ביחיד מומחה לא כמו שכתוב בחושן משפט שם, וכן לא קרובים כמו שכתוב בתוספתא וירושלמי והביאו הרי"ף ורא"ש פרק ג דסנהדרין ועיין תוספות דריש פרק י דיבמות פח'⁷⁶, ב ד"ה 'מכלל' כו'⁷⁷, משמע דלמסקנה אינה מותרת בלא ב"ד. וכן אמר בסוף יבמות דפליגי אם כדיני נפשות או כדיני ממונות דמי - אלמא דבית דין לכולי עלמא בעי. ואף דאקילו בעדות (אשה) היינו משום עיגונא, כמו שכתוב בריש פרק י' שם. מה שאין כן בבית דין אוקמוה אדיניה דאורייתא, שהרי יש בה דיני נפשות או דיני ממונות, ואף דרישה וחקירה

74 אבן העזר יז, ביאור הגר"א ס"ק קלא.

75 ההמשך שם: "אין דיניהם דין".

76 צ"ל: פז.

77 שכתבו שם: "למאי דסלקא דעתך השתא דעד אחד מהימן מדאורייתא...".

צריך לר"ע ור"ט, כיון דליכא משום תקנת עגונות. אבל בעד מפי עד כשר אף על פי שלא נחקר העד הראשון, דשם שייך משום עיגונא ועיין בית שמואל".

הגר"א, אם כן, מצדד לגמרי בדעת הבית שמואל שנדרש בעגונה בית דין גמור, ובתוך דבריו נוקט כי חיוב זה הוא דין תורה.

אם נחזור מכאן לדברי הרמב"ם שהובאו לעיל, כי כשצריך עדים ודיינים מן התורה, אין עד נעשה דיין, אך כשהדבר נדרש בדברי חכמים צריך, נראה שבמקרה של אנשי צוות רבנות שאחד מהם מזהה חלל מתוך היכרותו האישית, ונדרש להעיד בפני האחרים, ולאחר מכן מצטרף עמהם לקבל עדות נוספת, דין זה - לענין עגונה - יהיה תלוי במחלוקת החת"ס והגר"א האם הצורך בקבלת עדות זו הוא מן התורה ובדאורייתא אין עד נעשה דיין, או מדרבנן ועד כן נעשה דיין.

כמובן באופן מעשי יש לעשות כל מה שניתן בשטח כדי לזהות, ולהשאיר את הדיון אחר כך למקבלי ההחלטות. אין כאן הוראה מעשית אלא תשתית לביורר היחס לזיהוי זה לאחר מעשה.

ה. סיכום

היות ועשוי להתעורר מצב בו אנשי צוות רבנות, שהם אורגאניים ליחידה שלהם, ונדרשים לזהות חלל, עושים זאת מתוך היכרותם אותו, ולא רק מתוך עדויות אחרים, ביקשתי להניח תשתית לדיון בדבר תוקף הזיהוי.

כמובן, למעשה בשטח מזהים בכל דרך אפשרית ולפי הנהלים - עם שלושה ובלי שלושה, עם גדרי בית דין או בלעדיו, ואם יידרש דיון להלכה - ידונו בו אחר כך ת"ח.

נראה לי שניתן לומר מכאן, ששלושה שמכירים את החלל ורואים אותו יחד בזמן ובאופן שראוי לדין - יכול להיות לזיהוי זה תוקף של בית דין ללא צורך בקבלת עדות ובגדרי עד נעשה דיין, ויועיל גם במקום שנדרש הזיהוי מדין תורה.

במקום שנדרש אחד המזהים להכיר לאחרים וגם להצטרף עמהם כדיין, נראה שבסוגיית עיגון הדבר תלוי במחלוקת החת"ס והגר"א האם קבלת עדות זו נדרשת מדין תורה או מדרבנן, וממילא האם יועיל כאן שעד ייעשה דיין.